

Natuur.stad

DRIEMAANDELIJKS LEDENBLAD VAN NATUURPUNT ANTWERPEN STAD - SEPTEMBER - DECEMBER 2019 - JAARGANG 8 - NUMMER 3
VERSCHIJNT IN MAART, JUNI, SEPTEMBER EN DECEMBER

POLITIEKE RONDE DEEL 2

OVER 'KRIEBELBEESTJES'
DE VOS IN ANTWERPEN STAD

natuurpunt

ANTWERPEN
STAD

Het einde van de zomer maakt me licht nostalgisch. Ik wil terug gaan wandelen op een holle weg langs de korenvelden. Of tussen de eiken en beuken in het bos wat verfrissing zoeken. Luisteren naar de vrolijke tonen van een Zwartkop. Hem aandachtig zoeken in het lover, en hem niet te zien krijgen. Of op een zwoele zomeravond aan het Noorderterras de Schelde langzaam zien voort deinen. De natuur maakt ons rustig, de tijd vervaagt. We krijgen opnieuw oog en oor voor wat belangrijk is. We herontdekken onze plaats in die natuur. Als mens in de stad vergeten we die al eens. We zijn druk bezig met onze materiële zorgen en met andere mensen. Meer natuur schenkt ons een natuurlijk evenwicht en harmonie met onze omgeving.

Daarom loont het de moeite dat we ons blijven inzetten voor een groenere stad. Samen met onze 2800 leden en onze enthousiaste vrijwilligers. Samen ook met de Groendienst en de beleidsmensen in Antwerpen, die luisteren naar onze wensen. We willen talrijke en gezonde

bomen, in onze straten, parken en in de Wolvenberg. We leggen nieuwe geveltuinen aan, met inheemse planten en bloemen. Jonge mensen als het team Natuur voor A en vrijwilligers als Mittch hebben dit alles goed begrepen. Dank voor hun spontane inzet, waarover je meer kan lezen in dit nummer. Een groenere stad is een meer leefbare stad voor ons allemaal. Een noodzaak vandaag, en zeker ook morgen en overmorgen.

Marc Van Outryve

Inhoud

september - november 2019 – jaargang 8 – nummer 3

Voorwoord	2
De eik	3
Politieke ronde Natuurpunt in Antwerpen: deel 2	4
Interview met Mittch Maree	6
Wandelen in natuurgebied de Pont	7
De Heggenmus	11
Studie en beheer	12
Over 'kriebelbeestjes' of 'insecten'... (deel 2)	14
De Vos in Antwerpen Stad	15
Activiteitenkalender	16

Lokale afdeling

Natuurpunt Antwerpen Stad is de lokale afdeling van Natuurpunt, vereniging voor natuur en landschap in Vlaanderen. Het werkingsgebied omvat de delen van de districten Antwerpen (postcodes 2000, 2018 en 2060) en Bergerhout binnen de Ring en het volledige district Berchem. Lid worden betekent dat je deel uitmaakt van een grote vereniging met meer dan 100.000 gezinnen, die in Vlaanderen 22.000 ha natuurgebied beheert.

Contact

Koen Van Keer, Boomgaardstraat 79, 2018 Antwerpen. (03-226 76 01) info@natuurpuntantwerpenstad.be

Lid worden

Lidgeld per gezin: € 27/jaar. Te storten op rekeningnummer BE17 2300 0442 3321 met vermelding van je huidig lidnummer of voor nieuwe leden met vermelding van je naam en adres. Je ontvangt dan zowel het nationale tijdschrift Natuurblad als het lokale ledenblad Natuur.stad. Bovendien krijg je korting bij aankopen in onze Natuur.winkel. Leden van Natuurpunt uit een ander werkingsgebied kunnen voor € 7 een abonnement op Natuur.stad nemen. Te storten op rekeningnummer BE60 5230 8051 9270 met vermelding van je lidnummer, naam en adres.

Giften

Donateurs storten een extra bijdrage bovenop hun lidgeld. Vanaf € 40 per kalenderjaar krijg je een fiscaal attest. Storten kan op BE56 2930 2120 7588 met vermelding 'Wolvenberg – projectnummer 7743'.

Natuur.stad is het driemaandelijks ledenblad van Natuurpunt Antwerpen Stad. Gedrukt op een alcoholvrije pers met inkten op vegetale basis door De Wrikker cvba. Oplage: 2.800 exemplaren.

Redactie: Christiane Lobbstaël, Ria Van Bastelaere, Monique Van Dousselaere, Graziella Van Eylen, Koen Van Keer, Marc Van Outryve, Minne Verlinden, Johan Wyckmans.

Layout: Peter Kluppels en Wim Bruneel

De eik

Tekst: Marc van Outryve

Sedert eeuwen is de eik onze bekendste en wellicht meest geliefde boom.

Zomereik (foto: Jan Vindevoghel)

Paradijs voor insecten

Onze inheemse eiken zijn een paradijs voor honderden soorten insecten. Bijen komen op de eik de zoete honingdauw verzamelen, overvloedig door bladluizen geproduceerd. Er leven 50 verschillende galwespen op. De meest bekende is de Eikengalwesp, die op de onderkant van eikenbladeren geelrode galpappels veroorzaakt. De Eikenprocessierups is wel een terugkerende zomerplaag geworden. De rups heeft voor de mens vervelende brandharen, die huiduitslag, jeuk en rode ogen veroorzaken. Eikels zijn een lekkernij voor de Rode eekhoorn, de Gaai en de Bosmuis. De Gaai verstopt zijn voorraad eikels soms kilometers ver, als reserve voor de winter. Af en toe vergeet hij een bergplaats en kunnen jonge eikenplantjes de lente nadien ontkiemen. De Bosmuis verspreidt eikels op korte afstand.

Zomereik (foto: Pros De Langh)

Bekend

Na de laatste ijstijd heeft hij zich vanuit het zuiden succesvol over heel Europa verspreid. In onze bossen is hij prominent aanwezig. In steden en dorpen wordt hij nog steeds aangeplant in lanen, parken en tuinen. We kennen zijn gelobde bladeren, zijn wijd uitstaande en gedraaide takken en de eikels, zijn in een bekervormig napje gehulde vruchten. Eigenlijk mogen we niet spreken over "de" eik, aangezien er 500 soorten bestaan! De meest bekende hier zijn de inheemse Zomereik en Wintereik. De Zomereik werd hier meer aangeplant dan de Wintereik, vooral omdat hij meer eikels produceert. Deze waren een belangrijk voedsel voor de varkens. De Zomereik groeit nochtans moeilijker, omdat hij zeer lichtminnend is. In een natuurlijk bos moet hij dikwijls de Beuk, die meer schaduw verdraagt, laten voorgaan. Maar een Zomereik heeft diepe en krachtige wortels en kan tot 1200 jaar oud worden! Vanaf 200 jaar groeit hij vooral in de breedte. De Wintereik groeit meer in de hoogte, met een rechtere stam (zie tabel).

Vereerd en geliefd

De Kelten en de Germanen vereerden de eik als een goddelijke boom. Men hield er rituele bijeenkomsten en begroef er de doden. Tot in de Middeleeuwen sprak men recht en deed men geloften onder de eikenboom. Eikels zijn in onbewerkte vorm giftig voor de mens. Eikenhout is nog steeds zeer gewild: het is sterk, duurzaam en vlot te bewerken. Het wordt verwerkt in de bouw en als meubel. Ook vandaag blijft de eik geliefd. Hij bezorgt onze stad verfrissend groen en is de gulle gastheer van insecten en dieren. Hij staat voor ecologische duurzaamheid en bescherming van biodiversiteit.

	ZOMEREIK	WINTEREIK
Voorkomen	op voedselrijke, lemige grond	ook op schralere, kalkarme grond
Vorm	kroon tot 40 m breed, gedraaide takken	even brede kroon, rechte takken
Schors	grijs, diep gekloofd bij ouder worden	geschubd, minder diep gekloofd
Blad	onregelmatig, stomp gelobd <i>korte steel</i> (4-10 mm)	regelmatige, korte ronde lobben <i>lange steel</i> (12-20 mm)
Bloemen	mannelijke katjes geel, hangend vrouwelijke 2-5 samen, okselstandig	mannelijke en vrouwelijke trosvormig bijeen
Vrucht	eikels met <i>lange steel</i> (5-12 cm)	eikels met <i>zeer korte steel</i>

Politieke ronde Natuurpunt in Antwerpen: deel 2

Tekst: Koen Van Keer

Telkens na de gemeenteraadsverkiezingen gaan de Antwerpse Natuurpuntafdelingen praten met het nieuwe bestuur. Hieronder vindt u een kort verslag van wat we enkele nieuwe districtsschepenen al voorlegden.

De stad Antwerpen voerde vanaf 1 januari 2019 een decentralisatie door, waardoor meer bevoegdheden bij de districten komen te liggen. Onder meer met betrekking tot groen en parken is dit betekenisvol. Zowat alle parken die voorheen nog onder stedelijke bevoegdheid vielen, horen nu tot de verantwoordelijkheid van de districten. We bezochten de districtsschepenen die bevoegd zijn voor de "groene" materie in de districten waarbinnen onze lokale Natuurpuntafdeling ("Antwerpen Stad") actief is, nl. Antwerpen, Berchem en Borgerhout.

- We broeden vanuit onze afdeling op een project om in bepaalde zones van de stad aandacht te vragen voor de schade die vastgemaakte fietsen aan bomen veroorzaken. Ook schepenen Van den Borne en de groendienst zijn zich bewust van dit probleem en zien een samenwerking met Natuurpunt hierrond mogelijk.
- We maken afspraken over de samenwerking rond ecoplantsoenen. Dat is een experiment waarbij de groendienst en Natuurpunt uittesten wat mogelijk is (zowel op esthetisch als op ecologisch vlak) met 100% inheemse planten in de moeilijke Antwerpse plantsoenomstandigheden (bodem, droogte, verstoring, invloed uitstoot,...).
- De schepenen licht ons verder nog in over het idee van een groenweefselplan voor het district. Daarover later ongetwijfeld meer.

Tom Van den Borne

Tom Van den Borne: districtsschepenen Antwerpen voor groenvoorziening, parken en leefmilieu

Op 16 april ontving schepenen Van den Borne ons voor een gesprek over volgende dossiers voor het district Antwerpen:

- Een bewonersgroep rond het stadspark heeft bedenkingen bij het ecologisch beheer van de zone rond de (droogstaande) vijver. We realiseren ons dat een belangrijk deel van de onvrede te maken heeft met het ontbreken van water in de vijver, maar stellen aan de schepenen voor dat we vanuit onze Natuurpuntafdeling een wandeling organiseren om de buurtbewoners duiding te geven bij het gevoerde ecologische beheer in die zone.

Marij Preneel (foto: Koen Van Keer)

Marij Preneel: districtsschepenen Borgerhout voor openbaar domein en groenvoorziening

Districtsvoorzitter Preneel zagen we op 15 mei in het mooie districtshuis van Borgerhout en spraken we over:

- Samenwerking rond onthardingskansen op pleinen, speelplaatsen van scholen, binnenplaatsen,... in het district.
- Het feit dat vergroening alleen niet genoeg is, maar dat ook de kwaliteit van dat groen cruciaal is voor de biodiversiteit in de stad. Daartoe is het wezenlijk dat er ruimte is voor spontane natuurlijke processen en -als er dan toch gekozen wordt voor aanplanting- inheems plantgoed.

- De keuze voor Toekomstbomen (dus bomen die de ruimte krijgen om oud te worden), eerder dan te kiezen voor de norm van “één boom per huishouden” waarbij die bomen dan vaak ofwel van mindere kwaliteit zijn of op plaatsen moeten worden gezet waar ze nooit volwaardig kunnen uitgroeien.
- Het experiment van de “Tiny forests” waarbij een extreem dichte aanplant gebeurt op een relatief kleine oppervlakte om dan een snelle natuurlijke selectie te laten plaatsvinden. Onder meer in Nederland zou men al mooie biodiversiteitsresultaten hebben behaald via deze experimenten. We zijn vanuit Natuurpunt benieuwd hiernaar en willen dit wel mee opvolgen.
- Tot slot vroegen we om ook vanuit het district Borgerhout aandacht te hebben voor de groene verbindingen tussen de groene initiatieven (o.a. een nieuw park aan Spoor Oost en een waterpark op de nieuwe overkapping) binnen de Over de Ring-plannen enerzijds en het Rivierenhof anderzijds. Een serieuze uitdaging!

Evi Van der Planken (foto Willem Van Puyenbroeck)

Evi Van der Planken: districtsschepen Berchem voor groen en parken

Op 20 mei zagen we districtsvoorzitter Van der Planken op het districtshuis van Berchem. Met haar bespraken we:

- Samenwerking rond vergroeningsinitiatieven, waarbij we ook de zorg om de ecologische kwaliteit van dat groen benadrukten.
- De mogelijkheid van een “natuurhub” aan ons natuurgebied Wolvenberg. Daar zouden natuureducatieve activiteiten voor scholen kunnen plaatsvinden met betrekking tot natuur in de stad en zouden ook de natuurwandelingen door de Wolvenberg kunnen starten en eindigen. Hiervoor is wellicht ook samenwerking met de stedelijke overheid (schepenen Meeuws, schepenen Duchateau,...?) nodig.
- Tegelijk aandacht voor bepaalde vormen van overlast in de Wolvenberg.
- Samenwerking rond het stimuleren van eigenaars van privé-groen (burgers, scholen, kloosters,...) om hun tuin ecologisch te beheren.

De gesprekken waren één voor één gemoedelijk en veelbelovend. Cruciaal zal zijn dat ook bij de districten de reflex ontstaat of blijft bestaan om Natuurpunt te betrekken bij alles wat een impact kan hebben op de natuur in stad en district.

Expeditie ‘Natuur voor A’

Op 22-23 juni namen 59 teams deel aan Expeditie Natuurpunt. Deelname was enkel mogelijk wanneer ze tevoren een minimum bedrag van 1500 € konden inzamelen, ten voordele van een specifieke Natuurpuntafdeling. Een enthousiast team bestaande uit Hugo, Geert, Firat en Meike, slaagde hierin met brio op enkele weken tijd. Met terechte fierheid en enige training konden ze op expeditie-weekend! Op zaterdag stapten ze 40 km van Meerhout naar Begijnendijk en op zondag gingen ze nog eens 25 km kanovaren op de Dijle van Begijnendijk naar Mechelen, waar alle teams verwelkomd werden voor een feestelijk slotevenement.

Hieronder hun verslag van deze unieke ervaring. De opbrengst van hun project gaat naar onze afdeling Antwerpen Stad. Hartelijk dank hiervoor en een dikke Proficiat!

“Expeditie Natuurpunt was voor ons een fantastische ervaring op het ritme van de natuur. We genoten van elk moment: leuke sfeer zowel in ons team als tussen de verschillende teams, verwennenrijen door onze 3 coaches, rustposten met tal van lekkernijen, zalig weer, uiterst vriendelijke vrijwilligers, kampvuur, warme douche in een paardenstal, rustgevende kanotocht en uitdagende wandeltocht in een prachtige omgeving... Kortom, wat ons betreft, zeker voor herhaling vatbaar! Uiteraard hadden we ook last van muggenbeten, blaren en vermoeidheid, maar het bedrag dat we met ons team ‘Natuur voor A’ konden inzamelen voor Natuurpunt Antwerpen Stad verzachtte die pijn.”

Het team “Natuur voor A”: Hugo, Geert, Firat, Meike en hun coaches Lutgart, Alexia en Rens

Interview met Mittch Maree

Tekst: Céline Canon

Mittch is een van onze enthousiaste vrijwilligers. Als co-conservator van ons natuurgebied Wolvenberg zie je hem regelmatig rondlopen in dat prachtig stukje natuur.

Hoe ben je bij Natuurpunt Antwerpen Stad terechtgekomen?

Mittch: Toen ik nog in Nederland woonde, werkte ik in de grafische sector. Toen al wou ik iets meer doen voor de natuur en de wereld. Ik besloot dan om vooral te werken voor bedrijven of vzw's die de wereld probeerden te verbeteren. Daarna verhuisde ik naar België en begon ik biologie te studeren aan de universiteit. Omdat ik daar veel theorie leerde en meer aansluiting bij de praktijk wou, ben ik op zoek gegaan

Als bioloog en natuurliefhebber, hoe zie jij de toekomst van de natuur in Antwerpen?

Mittch: Groen! Overal groene natuur. Op de daken en de muren. Antwerpen kan zeker nog wat meer groen gebruiken. Daarom word ik ook echt blij als ik zie dat Antwerpenaren bezig zijn met het aanleggen van geveltuinten of hun straten vergroenen. Het zou ook leuk zijn als het creëren van groen toegankelijker gemaakt wordt voor iedereen. Een echt groendak is voor veel mensen nog een te grote investering, maar veel insecten zouden al dankbaar zijn voor wat meer verwaalde potten vol inheemse planten.

Heb je een boodschap voor onze vrijwilligers?

Mittch: Help ons door iets te doen dat je zelf graag doet. Soms ontmoet ik vrijwilligers die andere verwachtingen hebben en daardoor snel minder enthousiast zijn. Je moet je echt niet verplicht voelen om iets te doen dat je niet leuk vindt, dus als vrijwilliger mag je zeker twifelen en zoeken naar iets dat beter bij je past. We hebben bij Natuurpunt Antwerpen Stad plaats voor iedereen. Zo zoeken we bijvoorbeeld mensen om te helpen met onze communicatie, fotografen en ook gemotiveerde mensen om ons te helpen bij evenementen. We staan ook open voor nieuwe ideeën, als je denkt dat je een talent hebt waarmee je ons kan helpen, laat ons dat dan zeker weten.

Bedankt Mittch voor de tijd en de energie die je ons geeft.

Heb jij ook zo'n talent? En heb je goesting om Natuurpunt Antwerpen Stad te helpen? Stuur dan een mailtje naar: info@natuurpuntantwerpenstad.be en vertel ons wat meer over jou! ■

Mittch Maree (foto: Mittch Maree)

naar organisaties hier in Antwerpen. Zo begon ik twee jaar geleden te helpen met het beheer in Wolvenberg.

Lezing: In de Putten door Dirk Draulans (15/11)

Bioloog Dirk Draulans woont aan de rand van een natuurgebied dat gecreëerd werd als compensatie voor natuur die verloren ging bij de uitbreiding van de Antwerpse haven.

De regio rond de natuurgebieden Putten West en Putten Weiden is een conflictzone, want de belangen van landbouw, industrie en natuur lijken er onverzoenbaar. Natuurliefhebber Draulans beleeft en evalueert de situatie vanop de frontlijn. Hij neemt het standpunt in van de natuurminnaar die meent dat niet alleen kwetsbare mensen, maar ook kwetsbare dieren aandacht verdienen.

Er is geen ongerepte natuur meer, er is alleen nog natuur die gedoogd wordt, of die gemaakt wordt op plaatsen waar ze zo min mogelijk in de weg ligt. Dirk Draulans schetst waarom dat doodjammer is.

Een organisatie van Natuurpunt Schijnvallei i.s.m. de Natuurpunt-afdelingen Antwerpen Stad (vogelwerkgroep De Stadsmus), Schijnbeemden en Voorkempen.

Praktisch

Vrijdag 15 november 2019 om 20u
 Conferentiezaal van GC 't Gasthuis,
 Turnhoutsebaan 199, 2110 Wijnegem
 Inkomprijs: €3 leden/ €5 niet-leden
 Inschrijven via info@schijnvallei.be of 03 354 55 06

Wandelen in natuurgebied de Pont

Roerdomp (foto: Dominique Demeulemeester)

Natuurgebied de Pont maakt deel uit van het historische kasteeldomein Schildehof. Natuurpunt Schijnvallei beheert het gebied dat eigendom is van de gemeente Schilde. De Pont herbergt op een kleine oppervlakte een schat aan biodiversiteit. Je vindt er een vijver met open water, een stuk rietland, hooiweide, bos en een groot stuk half open landschap met begrazing. Om al dat moois te ontdekken zijn er twee bewegwijzerde wandelingen, de ene is 1,3 km lang, de andere 4,8 km en die heeft een omleiding voor rolstoelgebruikers.

Dirk Draulans (foto: Mieke Jacobs)

Dieren en planten

Moerasvogels zoals de Bosrietzanger en de IJsvogel vertoeven graag in het waterrijke gebied. Ook de Vos en de Buizerd doen het hier goed. De Dotterbloem, de Sleutelbloem en het Blauwe gildkruid groeien hier welig.

In de zomer staat heel de Pont in bloei. De bloemenrijkdom maakt het er aantrekkelijk voor vlinders zoals het Icarusblauwtje en het Landkaartje. IJsvogel, Torenavalk en Nachtegaal broeden jaarlijks in het gebied. Roerdomp en Wintertaling bezoeken de Pont in de winter. Bosanemoon, Speenkruid en Slanke sleutelbloem domineren het voorjaar. De pareltjes van de late lente zijn Bijenorchis en Bosorchis. De hoogzomer wordt opgesmukt door Heelblaadjes en Watermunt. Het herfstseizoen wordt aangekondigd door heel wat paddenstoelen zoals het Fluweelpootje of de Peksteel.

Oud parkbos

In het voormalige kasteelpark torenen de beuken hoog boven het landschap uit. Hier laat Natuurpunt de natuur zoveel mogelijk haar gang gaan. Dood hout neemt ongeveer een derde van het houtvolume in en brengt leven in het bos. Insecten, vogels én vleermuizen vinden er voedsel, een overwinteringsplek of nestgelegenheid.

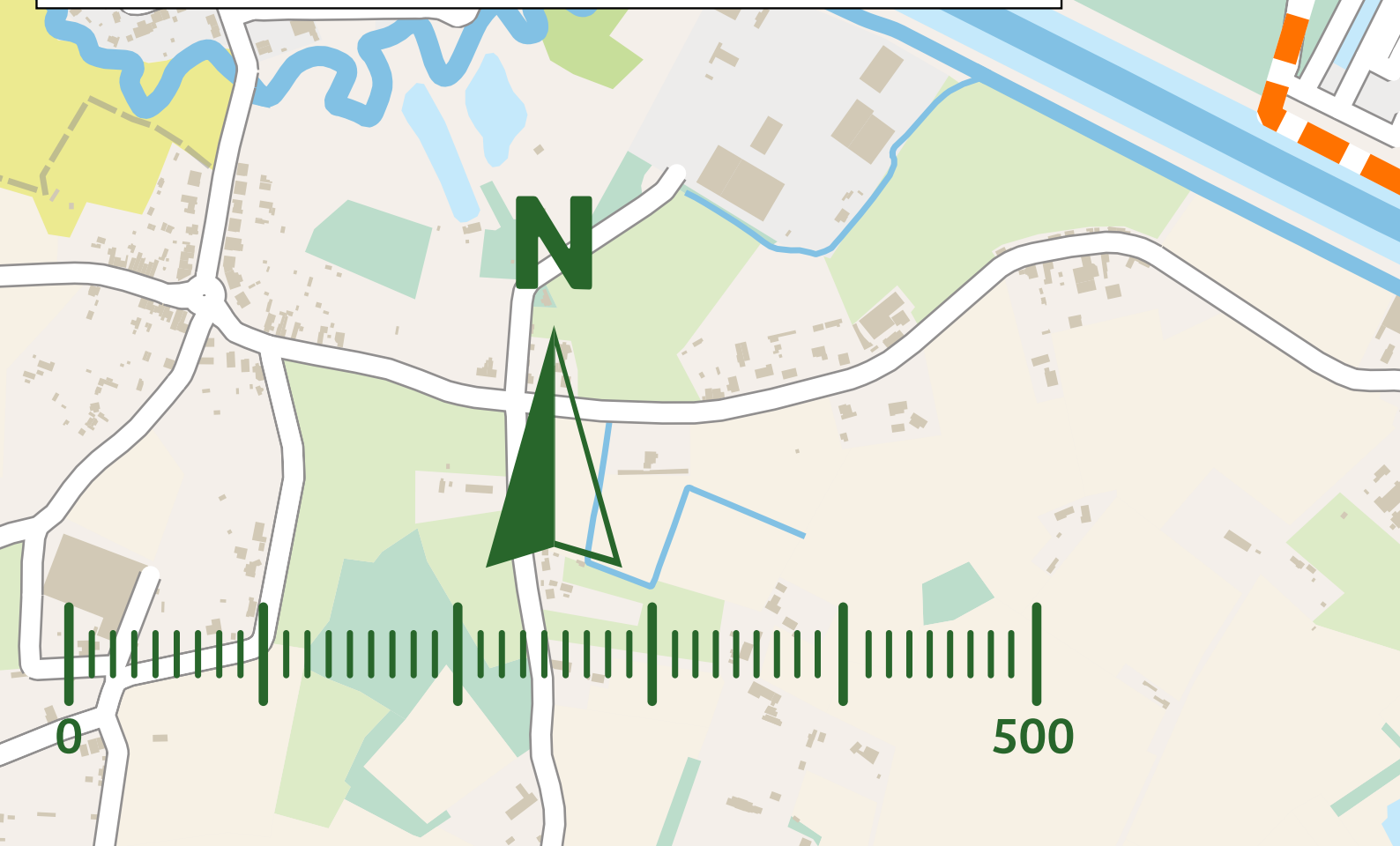
Praktisch

De Pont ligt in het Schildehof. De gelijknamige straat is een zijstraat van de Bellevuedreef, op zich een zijstraat van de Turnhoutsebaan. Het natuurgebied is bereikbaar via het pad links van de Oranjerie, vlakbij de parking van het Schildehof. Daar staat een informatiebord van het gebied met wandelkaart. ■

Landkaartje (foto: Luc De Wit)

- Bos
- Grasland
- Akker
- Poelen
- Waterlopen
- Bebouwing
- Startpunt
- Wandelknooppunt
- Groene wandeling 1,3 km
- Oranje wandeling 4,8 km
- Omleiding voor rolstoelgebruikers

SCHILDE

Wittebrug

Belleuvedreef

De Pont

Rodedreef

Oranjerie

53

Park Schildehof

DE PONT

Runduoort

Groot Schijn

Waterspaarbekken
Oelegem

56

Bredabaan

Albertkanaal

OEL

Everhoek

De Heggenmus

Tekst: Lili Claes

Mus of geen Mus?

De Heggenmus is echt geen familie van de Mus, maar behoort tot de specifieke familie van de heggenmussen, die 13 soorten telt. Deze zangvogel komt in heel Europa voor, behalve in IJsland. Men noemt hem soms Blauwe haagmus of Winterzanger, omdat hij al heel vroeg in februari zingt. Het is voornamelijk een standvogel, maar ook een doortrekker in voor- en najaar. De heggenmussen van het noorden komen naar ons in de winter en sommige van onze exemplaren trekken dan naar het Middellandse zeegebied.

Het is een onopvallend grijsbruin vogeltje met gestreepte flanken, blauwgrijze kop en borst en 12 à 14 cm groot. Mannetjes en vrouwtjes zien er identiek uit. De poten zijn kort en stevig met kromme nagels, de snavel spits en fijn. De Heggenmus voedt zich met insecten en spinnetjes. In de winter pikt hij ook ijverig kleine zaadjes op, zijn maag past zich dan aan. Je kan hem aantreffen in bossen en in steden, in parken en tuinen. Hij is niet schuw, maar vlucht weg bij onraad. In de lente zie je hem dikwijls op de top van een struik of boom. Eens het bladerdak verdicht, kan je hem enkel nog horen.

De zang

Hij zingt meestal vanop een uitkijkpost, met goed uitzicht op de omgeving. Vanaf het vroege voorjaar zingt hij

helder fluitend. Het zijn geen parelende klanken zoals bij de Roodborst. Wel een licht en snel getierelier, een beetje jodelend, maar zonder veel toonhoogteverschil of trillers (deze laatste zijn typisch voor het Winterkoninkje).

Bijzonder liefdesleven

De Heggenmus neemt het niet zo nauw met de echtelijke trouw. Het vrouwtje richt in het voorjaar een territorium in om te broeden en paart met verschillende mannetjes. Het mannetje pikt vóór de paring met zijn snavel in het achterlijf/de cloaca van het vrouwtje, waardoor ze het zaad van de vorige partner verliest. De paring zelf duurt slechts enkele seconden, de Heggenmus houdt van vluggertjes!

Het komvormige nest wordt gemaakt van mos, gras, bloemstelen, plantenwortels en blaadjes, en het wordt gevoerd met haar en veertjes. Het nest zit verborgen in een (doornige) heg, struik of houtstapel, maximaal 2 meter boven de grond. Het legsel telt 4 à 5 blauwgroene eitjes, die uitkomen na 12 tot 14 dagen. De jongen worden nog twee weken door beide ouders gevoederd. De opengesperde bekjes van de jongen zijn binnenin fel oranje, met 2 zwarte vlekjes op de tong. De Heggenmus is regelmatig slachtoffer van de Koekoek, die vaak het nest van de Heggenmus uitkiest om er zijn ei te leggen.

Heggenmus (foto: Eddy Vaes)

Studie en beheer

Een bondige kroniek van het beheer en de monitoring in onze afdeling

Tekst: Erik Molenaar

Monitoring in Domein Hertoghe (foto: Karin Thiers)

April

Er jaagt opnieuw een flinke storm over de stad en op Wolvenberg scheuren een aantal bomen uit de bodem. Afgebroken hout dat niet op het pad ligt, blijft liggen. Enkele exemplaren worden 'gespalkt', na rechttrekken met de takel. In de vijver belande stammen kunnen we helaas niet redden, enkele kunnen we op de kant takelen.

Heel de maand bloeien sleedoorns, zoete kersen en eenstijlige meidoorns in alle tinten wit. Eind april staan de voorjaars-pronkridders reeds keurig in hun heksenkring. Misschien dankzij de verdroging van het gebied rukt de hier ooit zeldzame Veldkruidkers massaal op. We starten met de herstelling van een vernield poortje. De graslanden langs het spoor worden voorbereid om te maaien.

Er zijn enkele bijzondere waarnemingen in ons werkingsgebied, zoals Rivierprik. Deze superzeldzame vissoort is uiteraard niet in detail gelokaliseerd. Ook Zeeprik werd gevangen en de zeldzame zuiderse Spinduizendpoot is gemeld. In Berchem telde men ruim duizend zaailingen van Japanse honingboom, die hier zozegd niet kon kiemen.

Mei

De eerste maaiwerken op Wolvenberg gebeuren met maai balk en bosmaaiers. We verwijderen Dijkviltbraam uit de groeiplaatsen van Aardaker en orchideeën en spitten heel wat Japanse duizendknoopwortels uit. In het bos is een flinke kruidlaag verschenen, echter zonder veel bloei. Het grote maaiwerk op de ruigten duurt meerdere weken. Het poortje wordt afgewerkt. Door de verdroging reikt het oppervlaktegrondwater niet meer tot op het terrein.

We organiseren opnieuw ecologie-wandelingen en praktijklessen botanica voor de Artesis Hogeschool. Het is een warme dag. Er is veel minder bloei in de graslanden dan andere jaren. In Domein Hertoghe ontdekken we een sierstruik, verwant met Klimaugurk, die zich lijkt te vermeerderen met ondergrondse uitlopers: de Augurkenstruik.

De Steenmarter is waargenomen op Zurenborg. Andere zeldzame vondsten zijn: Vlasbekuiltje, Gele spoorspin, verder de planten Bosliefje, Middelste duivenkervel, Bilzekruid en Klimopbremraap, allen prachtig in bloei. We vermelden 2 zeldzame kevers: Heildelieveheersbeestje en Veertienvleklieveheersbeestje. Knopige ooievaarsbek, een favoriete 'prairieplant' in de stedelijke groenvoorzieningen, is elders in de straat ontsnapt. Wellicht gaan de andere siersoorten dezelfde weg op.

Juni

De bloei maand doet zijn naam eer aan. Wij blijven maaien en ruigten afvoeren. Tijdens de monitoring van het graslandje aan de container ontdekken we 2 nieuwe groeiplaatsen van Bijenorchtis. We monitoren de graslanden langs het spoor, achter de werkzaamheden op de voormalige volkstuinten en treffen er een gans andere flora aan! Er zijn 69 soorten in beide opnames aanwezig. Samen 150 taxa, voor beginners moeilijk te verwerken.

Behalve enkele wolkbreuken blijft deze maand droog. We verheugen ons in een overvloed van libellen, ook in het stadspark, met zeldzaamheden als de Zadellibel. Deze komt sinds enkele jaren vanuit het diepe zuiden tot in onze streken voor, zoals de Distelvlinder, die duizenden kilometers aflegt om hier een nieuwe generatie op te bouwen. In de stad worden wel 200 zeldzame en 30 zeer zeldzame planten op waarnemingen. be gezet, o.a. Doorwas, Prachtkaars en Laksteeltje. De Klaverzuring *Oxalis valdiviensis*, nooit eerder in de Belgische plantenlijsten vermeld, duikt op in het Groen Kwartier. Zacht vetkruid, de dubbelganger van Muurpeper, bloeit op de Berchemse begraafplaats, waar het in 2013 werd ontdekt. ■

Bilzekruid (foto: Karin Thiers)

Klaverzuring (foto: Erik Molenaar)

Behaag... natuurlijk

Natuurpunt Antwerpen Stad neemt dit jaar deel aan de behaagactie, die ondertussen al meer dan 25 jaar loopt bij verschillende buurafdelingen. Met deze actie willen we mensen stimuleren om streekeigen groen aan te planten in hun tuin. Streekeigen struiken en bomen zijn te verkiezen boven uitheems (sier) groen omdat ze goedkoper zijn, sneller groeien, een langere levensduur hebben en beter bestand zijn tegen de grillen van ons klimaat of allerlei ziekten en plagen. Maar bovendien dragen ze meer bij tot onze biodiversiteit doordat deze planten meer insecten en andere dieren aantrekken dan uitheemse soorten. Bloesemdragende soorten lokken vlinders, bijen en hommels, die op hun beurt weer insectenetende vogels aantrekken. Bessen- en vruchtdragende soorten zijn bovendien zeer aantrekkelijk voor andere vogels en dieren.

Praktisch

Naast haagpakketten zijn er ook klimplanten, bomen, knotwilgpoten en fruitbomen te koop tegen voordelige prijzen. Beschrijving van het volledige aanbod en bestellen kan via de website www.schijnvallei.be. Bestellen kan vanaf 1 september tot 31 oktober 2019. Op 7 december kan je dan tussen 10 en 12u het plantmateriaal afhalen in 't Werkhuys, Zegelstraat 13 in Borgerhout.

Meer info: info@schijnvallei.be of 03 354 55 06

Over 'kriebelbeestjes' of 'insecten'... (deel 2)

Tekst: Arlette Van Assel, Jonas-team

INSECTEN INSPIREREN DE MENS

In het vorige tijdschrift vertelden we al wat insecten zijn en wat ze doen. Hier volgen nog een paar voorbeelden van wat insecten ons te bieden hebben:

Termieten hebben ons geleerd om met airco om te gaan. In termietenheuvels wordt ervoor gezorgd dat de woning altijd koel blijft en wij gebruiken dat in onze huizen.

Mieren leven samen in grote kolonies en zijn afhankelijk van een goede verdediging tegen bacteriën en schimmels. Daarom hebben mieren twee speciale klieren op hun lichaam die antibiotica produceren. En dat hebben we soms nodig als we ziek zijn.

Fruitlegjes hebben ons veel geleerd over ziektes als kanker, Parkinson, slaperigheid, jetlag. Dus zeg maar eens 'bedankt' als je een fruitlegje boven de bananen ziet zweven.

Termietenheuvels, een voorbeeld van airco (foto: Pixabay)

ALARM!

De laatste jaren ontdekken we dat ongeveer 40% van de insecten in snel tempo verdwijnen. Hoe komt dat?

Omdat hun leefgebied verloren gaat, er zijn minder bossen en uitgestrekte velden dan vroeger.

Door het gebruik van pesticiden. Dat zijn middelen die (vaak in de landbouw) gebruikt worden om insecten te doden. Ook bijen en mestkevers overleven het gif niet.

De vervuiling van lucht, grond en water maakt het insecten soms moeilijk om voedsel te vinden of zich voort te planten. Gelukkig zien we dat door de zorg voor zuiverder water de libellen en waterjuffers toenemen.

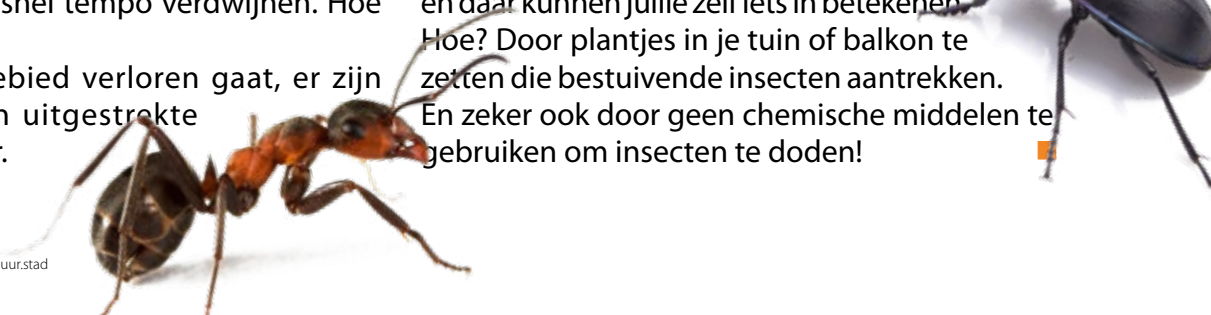
De klimaatverandering. Vorige zomer was het erg warm en zijn veel brandnetels verdroogd. En dat is nu juist de plant die zo belangrijk is voor de rups van de Dagpauwoog (vlinder).

Mieren produceren hun eigen antibiotica (foto: Pixabay)

WAT KUNNEN WIJ EN WAT KAN JIJ DOEN?

Meer zoeken naar oorzaken waarom er zoveel insecten sterven en naar wat middelen aanrichten die we gebruiken in de land- en tuinbouw. Beter leefgebieden maken, bijvoorbeeld meer aaneengesloten bossen en velden. De berm langs de autowegen niet te veel maaien. Insecten goede leefomstandigheden geven en daar kunnen jullie zelf iets in betekenen. Hoe? Door plantjes in je tuin of balkon te zetten die bestuivende insecten aantrekken. En zeker ook door geen chemische middelen te gebruiken om insecten te doden!

De Vos in Antwerpen Stad

Tekst: Koen Van Keer

Drie jaar geleden brachten we al eens een overzichtje van de vossenwaarnemingen in Antwerpen Stad. Nu bekijken we waar in onze afdeling de soort sindsdien nog gezien is en of er een verschil merkbaar is.

Vossenwaarnemingen volgens Waarnemingen.be en Dieren onder de Wielen tussen 5 januari 2016 en 30 juni 2019 (grafiek: Koen Van Keer)

In Natuur.stad nr 3 van 2016 zagen we dat de vossenwaarnemingen zich vooral in de zuidelijke ringzone situeerden, met één uitzondering aan de Royerssluis en twee "uitstappen" dieper in het stadsweefsel. De 14 waarnemingen sindsdien geven een enigszins vergelijkbaar beeld.

Verkeersslachtoffers

De helft van de waarnemingen betreffen vossen die het slachtoffer werden van een aanrijding. Vossen verkeren helaas regelmatig in dat geval. Veel meldingen lopen binnen via de meldingswebsite "Dieren onder de wielen" van Natuurpunt. De waarneming uit het noorden van ons werkingsgebied betreft ook een dood exemplaar, maar wel eentje dat verdronken was in het Kattendijkdok.

Vos (foto: Pixabay)

Ringland voor vossen

We weten dat de berm van de ring en de spoorweg aan de rand van de kernstad vaak gebruikt worden door Vos om zich te verplaatsen. Daar situeren zich dan ook de meeste meldingen. Deze keer zijn er ook twee meldingen bij ter hoogte van het Rivierenhof.

Avondje uit in de stad

Toch kwamen er ook nu twee meldingen binnen van vossen die zich wat verder in het stedelijk weefsel waagden. Een waarneming aan de Draakplaats en eentje in de buurt van het Groen Kwartier. De kans is echter reëel dat het hier om dezelfde Vos gaat, want beide waarnemingen gebeurden in de nacht van 10 op 11 december 2018, namelijk om 01u45 en om 02u30.

Die nachtelijke ontmoeting had ik wel willen meemaken, op een 100-tal meter van mijn woonplaats dan nog... ■

OVER PADDENSTOELEN, JONAS-ACTIVITEIT 20 OKTOBER

Voor onze volgende Jonas-activiteit gaan we op verkenning net buiten Antwerpen. We gaan naar Klein-Zwitserland in Mortsel. Dit natuurgebiedje van 6 hectare wordt beheerd door Natuurpunt Land van Reyen.

Alle kinderen vanaf 5 jaar zijn welkom met hun ouders, grootouders, peters, meters,

Wanneer

Zondag 20 oktober 2019 van 14 tot 16 uur.

Waar

Klein-Zwitserland n Mortsel. We spreken af aan de Dieseghemhoeve. Deze ligt aan de Wouter Volcaertstraat 44 in 2640 Mortsel.

De hoeve ligt op fietsafstand van Berchem station. Bus 51, 52 en 53 stoppen aan de A. Stockmanslei in Mortsel. Vandaaruit is het dan nog een tien minuutjes stappen.

Wat

We gaan op zoek naar paddenstoelen en vertellen al hun geheimen aan jullie.

Na onze ontdekkingstocht kan je nog iets drinken in de cafetaria van hoeve Dieseghem.

Activiteitenkalender

Voor de volledige agenda zie www.natuurpuntantwerpenstad.be

*Niet-leden betalen € 1/ Leden nemen gratis deel

Lees Natuur.stad digitaal

2800 gezinnen ontvangen vier keer per jaar een tijdschrift met 16 pagina's. Hoeveel ton papier kruipt daarin? Onze drukker werkt wel met chloorvrij 100% gerecycleerd papier, maar toch... Ook Natuur.stad wil zijn ecologische voetafdruk verkleinen en daarom willen we onze leden graag vragen te overwegen of ze hun abonnement-op-papier niet willen omzetten in een digitaal abonnement. Je krijgt dan telkens een prima verzorgde pdf opgestuurd. Zo help je onze druk- en verzendingskosten verlagen en kunnen we meer geld stoppen in onze core business: de stad kwalitatief vergroenen. Wil je overstappen op digitaal? Geef ons een seintje via info@natuurpuntantwerpenstad.be

September 2019

- 8** Uitstap De Stadsmus: De Biesbosch, NL
Start: 8 uur - daguitstap
Afspraakplaats: Borsbeeksebrug Post X,
2600 Berchem
Inschrijven verplicht: vogelwerkgroep@natuurpuntantwerpenstad.be

CURSUS

Klimaatverkenner

Locatie: De Nieuwe Vrede, Vredestraat 16,
2600 Berchem

7 november 2019: van 19 uur tot 22 uur

14 november 2019: van 19 uur tot 22 uur

21 november 2019: van 19 uur tot 22 uur

7 december 2019: van 9u30 tot 12u30
(wandeling met klimaatproevertjes)

Meer info en inschrijving:

website van CVN-Natuurpunt:

www.natuurpunt.be/agenda/

cursus-klimaatverkenner-berchem

DE STADSMUS

Vogeltellingen

(iedere eerste zondag van de maand)

1 september 2019

7 uur: Spoor Oost en Noord, zuidelijke
ingang Spoor Oost, Buurtspoorweglei,
2140 Borgerhout

6 oktober 2019

8 uur: Hobokense Polder, ingang Schroeilaan, 2660 Antwerpen (aansluitend deelname trektelling)

3 november 2019

7u30: Stadspark, hoek Van Eycklei -
Quinten Matsijslei

Oktober 2019

- 6** ECODROOM
Van 13 uur tot 18 uur
Provinciaal Domein Rivierenhof
- 13** Bomenexcursie*: Van Panamarenko tot
Park Spoor Noord, een bomenwandeling
door de Seefhoek.
Start: 14 uur
Afspraakplaats: monument van Panamarenko
op het Sint-Jansplein (hoek Oude
Steenweg - St.-Gummarusstraat)
Inschrijven gewenst:
wandeling@natuurpuntantwerpenstad.be
- 20** Jonas (voor kinderen): Over
paddenstoelen
Van 14 tot 16 uur
Afspraakplaats: Dieseghemhoeve, Wouter
Volcaertstraat 44, 2640 Mortsel
Zie ook op p. 15
- 27** Herfstexcursie Wolvenberg*
Van 10 uur tot 12 uur
Afspraakplaats: hoek Posthofbrug - Singel
(achter Berchem Station)
Inschrijven gewenst:
secretariaat@natuurpuntantwerpenstad.be

ZWERFVUILACTIE

Laatste zondag van de maand

(29 september 2019 – 27 oktober 2019 -

24 november 2019)

van 14 uur tot 16 uur - parking Zeilclub, Oosterweelsteenweg 1, Antwerpen

November 2019

- 15** Lezing "In de Putten" door Dirk Draulans
Van 20 uur tot 22 uur
Locatie: GC 't Gasthuis, Turnhoutsebaan
199, 2110 Wijnegem
Zie ook op p. 6
- 17** Uitstap De Stadsmus: Blommerschot
Terrein NP Voorkempen-Zoersel
Van 8 uur tot 14 uur
Afspraakplaats: Borsbeeksebrug Post X,
2600 Berchem
Inschrijven verplicht: vogelwerkgroep@natuurpuntantwerpenstad.be

WINTERBEHEER WOLVENBERG

Elke zondag van 8 september tot 29 december
2019

Van 9u30 tot 12 uur

Afspraakplaats: aan de container hoek Posthof-
brug - Singel

Stevig schoeisel en kledij die tegen een stootje
kan. Werkhandschoenen krijg je ter plekke.

FONAS

Plantendeterminatie

(telkens van 10 uur tot 12u30)

10 september 2019: Eilandje, Mexicobrug,
Houtdok, Zuidkaai

24 september 2019: Zurenborg, hoek
Draakplaats - Lange Altaarstraat,
2000 Antwerpen

8 oktober 2019: Van Eycklei-Molenstraat,
hoek Van Eycklei - Quinten Matsijslei,
2000 Antwerpen